

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

II. Caecus in limine. Pro caeco contra novercam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

labore falli potes? quam cito inops fieri? Morte patris ex-
hæredatus es. Quid nunc tibi nisi perpetuus imminet mœ-
ror & execratio vitæ? Miser post omnia & lacrymas per-
didit, nec dolentem adjuvant oculi. Incipit apud te gla-
dius habere quod agat. Quærit, ecce quærit miser fer-
rum. Nunc, inquit, huc reddite illud innocens donec ha-
buit meas manus tantum. si mori necesse est, illi potissi-
mum incumbam. Hoc illa jam olim gravis & infelix ani-
ma querebatur. Ubi nunc meæ vires? ubi impetus? ubi
dextra tam fortis? uno ictu puto ne me quidem ipsum mi-
hi continget occidere.

DECLAMATIO II.

CÆCUS PRO LIMINE.

ARGUMENTUM.

Ex incendio domus adolescens patrem extulit. Dum matrem repetiit, & ipsam & oculos amisit. Induxit illi pater novercam. Quæ accessit quodam tempore ad maritum, dixitque parari illi venenum, quod iuvenis in sinu haberet, & sibi promissam dimidiam partem bonorum, si illud marito porrexisset. Intravit ad cæcum pater, interrogavitque an hæc vera essent: ille negavit: exquisivit, & invenit in sinu venenum. Interrogavit cui parasset, ille tacuit. Recessit pater, & mutato testamento, novercam fecit hæredem. Eadem nocte strepitus in domo fuit. Intravit familia in cubiculum domini, invenitque ipsum occisum & novercam juxta cadaver dormienti similem, cæcum in limine cubiculi sui stantem, gladium ejus sub pulvino cruentatum. Accusant se invicem cæcus & noverca.

Pro cæco contra novercam.

SENTIO, judices, pudori juvenis, pro quo minimum est, quod parricida non est gravissimum videri quod absolvendus est contra Novercam, & plurimum Cæco de reverentia deperire virtutum, cum in patrocinio summæ pietatis aufertur, quicquid alium defenderet innocentem. Hoc primum itaque publicis allegamus affectibus, quod pro se reus indignatur uti corporis probatione. Solus omnium non remittit sibi, ut incredibilior sit in parricidio Cæcus, quam fuit cum videret. Homo omnium quos unquam mi-
feros

feros fecere virtutes, innocentissimus, parricidium negavit antequam pater occideretur: & ne quid hodiernæ sollicitudini præstari putetis, fecit quod est summum in rebus humanis nefas, ne vel in alio crederetur. Ignoscite per fidem, quomodo indignatur se juvenis in honorem tantum calamitatis absolvi. Filium qui patrem ex incendio sua cæcitate servavit, facinus est hoc tantum calamitatis absolvi. Filium qui patrem ex incendio sua cæcitate servavit, facinus est hoc tantum innocentem videri, quod illum non potuerit occidere. Nam quod ad mulierem, judices, pertinet, quæ defendi non potest nisi patrem Cæcus occidit, tam impudentem delationis necessitatem malo, quam si tantum negaret. Viderit qui fiduciam veritatis putat, quod Cæco facinus objectum est. Deprehensa mulieris audacia est, quæ non potest nisi incredibilium comparatione defendi: & quisquis Cæcum invicem accusat, solus est reus. Aliæ, judices, esse debuerunt adversus hanc debilitatem probationes. Cæcus in parricidio non debet suspectus fieri, sed deprehendi. Quæso itaque, judices, ut hæc prima propter causam juvenis putetis, quæ contra illum nimia sunt. Nihil magis debet esse pro Cæco, quam quod adversus illum fuerunt multa fingenda. Et constat de pietate, de innocentia hominis, qui expugnandus fuit parricidii similitudine. Congesta sunt adversus miseram debilitatem, ferrum, cruor, venenum, & quicquid non potest esse negligentiae, nisi nescientis. Nemo, judices, nemo diligentior debet esse ad facinus, quam qui parricidium potuit facere Cæcus. Juvenis iste, de quo summa in rebus humanis monstra finguntur, ejus fuit erga parentes semper affectus, quem nefas est optare de liberis. Cum domus ignium septa violentia rapuisset miseris senibus omne præsidium, illa festinatione qua fugimus, erumpimus, in medium cucurrit incendium. In quanto tunc periculo fuit rerum naturæ pietas? Dum diu multumque attonitus hæret, dum ad utrumque respicit, ad utrumque discurrit, pene infelicissimos

fimos parentes perdidit pietatis æqualitas. Ut demum
 miserrimos senes cluserat jam propior ignis (audiat licet
 invita pietas) patrem juvenis elegit, & de pariter ardenti-
 bus vices disposuit affectus. Vix dum posito fene, cum il-
 lum quoque miraremur explicitum, iterum flammam ape-
 ruit, & undique coëuntis incendii redditus globis arserat
 juvenis, si tardius perdidisset oculos. Facinus est existima-
 re, judices, non hoc quoque maximis contigisse conatibus,
 ut servaretur & mater. Minus tamen in utroque fecerat,
 nisi perdidisset oculos. Viderint qui filium in eo magis pa-
 rente mirantur, in cujus salutem faciem vultusque con-
 sumpsit. Patri præstitit cæcitatem, qui amisit oculos, dum
 repetit quam reliquerat matrem. Non expectatis, certum
 habeo judices, ut excusum quod pater induxit Cæco nover-
 cam. Factum est eo tempore quo constabat patrem filio se-
 nem solvendo non esse. Contenderim quinimmo juvenis
 fuisse consilium, ut pater cui matrimonium filiumque ab-
 stulerat incendium, residua senectutis alia solaretur uxore:
 & ut domus quæ Cæcum tantum habebat & senem, accipe-
 ret ex conjugio ministeria custodita. Facinus est, judices,
 quod bonos privignos novercæ facilius decipiunt, nec le-
 vius oderunt. Quam multis insidiis, quam multis artibus
 patet cæcitas innocentis! Mulier cui spem invadendæ hæ-
 reditatis præstabat debilitas privigni, senectus mariti, in-
 tellexit hoc solum deesse sceleris occasione, ut prius infamaretur
 parricidii Cæcus. Viso igitur hoc, quod sibi juve-
 nis non videbatur esse privignus, venenum quod in miseri
 sinu abdiderat, deprehensura, nuntiavit patri, tanquam
 parricidium pararetur. Et quia mendacium poterat facile
 nudari, si quem conscium nominasset, totam delationem
 sic ordinavit, ut sibi crederetur promissam dimidiam par-
 tem bonorum, si venenum seni voluisset ipsa porrigere.
 Videtis, judices, qua præparatione Noverca ad testamen-
 tum patris accesserit. Mulierem quam credit maritus no-
 luisse partem bonorum accipere pro scelere, necesse est sic
 remu-

remuneret, ut faciat hæredem. O quanto aliter probaretur parricidium, quod jam potest deprehendi! Mulier quæ se dicebat in conscientiam sceleris admissam, non hoc primum exegit à patre, ut quæreret quis parasset cæco venenum, quis dedisset: unde maximum sciebat posse fieri quæstionis errorem, instituit ut innocentissimus juvenis interrogaretur repente, subito infamatura velut deprehensi trepidationem, seu tacuisset cæcus, seu negasset. Adductus ad filium senex dixit juveni quicquid audierat. Nunquam, judices, tam simplicis innocentia fuit facinus negare. Non esset ausus juvenis coram ea muliere mentiri, quæ prodidit & scivit ubi esset venenum. Ut vero sensit infelix instantem novercam, postulantemque ut sinus juvenis exquiretur; tunc vero attonitus, hærens, & tota malorum suorum cogitatione confusus, intellexit hoc argumentum ejus esse quæ parasset ut posset deprehendi. Igitur propere, festinanter omnia membra pertractans, & mersis in sinum manibus, dum cuncta suspicionibus, dum tactu juvenis explorat, venenum primus invenit. Laudo, judices, innocentiam silentii, laudo fiduciam, quod interrogatus cui parasset, non putavit sibi defendendum venenum. Rem quinimmo fecit ejus qui sciret patrem non crediturum, & (quæ maxima est innocentia contumacia) persuasionem senis nulla voluit excusatione corrumpere. Non fuit illud trepidatio, non tacita confessio. Quisquis habet venenum, habet & quod respondeat deprehensus. Fecit post hæc senex rem hominis quem non movisset quicquid invenerat. Non torfit ministeria cæci, & de scelere in quo solus nocens esse parricida non poterat, non explicuit ordinem quæstionis, sed quod plus est quam absolvere, remisit juveni defensionem. Utrum deinde intellectis deterrimæ mulieris insidiis, filium paulisper voluerit exhæredatione protegere, & diligentius de patrimonio suo deliberaturus, interim captaverit, ut videretur mulieris cupiditati jam non obstare privignus, an facillimum fuerit ut exhæredationem

B

quo-

quoque impetraret noverca cæci ab homine, cui tam multa persuaserat, cogitationibus vestris relinquo. Hoc tantum dixisse contentus sum. Testamentum continuo mutavit. Et ne quis miretur hanc festinationem, statim subsecutum est ut periret. An interfuerit, iudices, juvenis hujus, ut viveret pater, qui jam alio moriebatur hærede, vos æstimabitis. Certe non interfuit ut occideretur. Facinus, iudices, quod illa nocte in cubiculo novercæ, quod in lectulo factum est, domus tota persensit. Nemo non sibi visus est juxta fuisse. Excitari sola Noverca non potuit illo in loco unde venerat fragor. Concurrunt familia quo sollicitos atque trepidantes ducebat strepitus, quem sequebantur. Invenunt senem occisum, novercam juxta cadaver sic jacentem, ne statim possent interrogare quis occidisset. Nunciatum est deinde facinus & cæco. Inventus est (quod innocentia sufficit) non à scelere rediens, stans in limine cubiculi sui animo quo discurrebant videntes. Ut deinde ferrum juvenis inquireretur, exegit eadem utique quæ postulaverat de veneno. Quod in lectulo gladius cruentatus inventus est, non deprecor, iudices, quin contra cæcitatem non minus argumentum putetis, quam quod inveniri potuit venenum in parricidii suspitione. Gladius cruentatus novissima probatio debet esse, non sola. Ignoscite malorum periculorum metus, ignoscite humana discrimina. Defensionem juvenis primum lacrymis gemituque prosequimur. Perdidit infelix patrem: perdidit & cæcitas illum senem, cujus oscula, cujus amplexum imponebat vulneribus oculorum; cui præstabat cæcus ut viveret. Misera ignorantia, misera debilitas, quod te novercam non sic potius decipere maluit, ut biberes venenum. Facinus est, iudices, comparationem fieri, ut incredibile sit parricidium. Idem vos putatis efficere noctium merita, & affectus osculis blanditiisque quæsitos, quod natalium pignorumque reverentias? Nul-

las
 I Facinus est, iudices, comparationem.] Facile est, iudices, comparationem facere.
 Forte: Facinus est, iudices, comparationem Gronovius.
 fieri, in utro credibile sit parricidium. Vel

las ergo facilius perire crediderim quam corporum charitates. Et licet matrimoniis paulatim reverentia gravitatis accedat, possunt tamen distrahi facilitate qua coeunt. Uxor est, quam jungit, quam diducit utilitas: cujus hæc sola reverentia est, quod videtur inventa causa liberorum. Aspiciamus matrimoniorum singula momenta: rixantia: mutant quotidie domos, & per amplexus lectuloque discurrunt. Placet etiam post liberos alius maritus: & unde deprehendas omnium scelerum facilitatem, possunt non amare viventes. Quid si huic uxoriæ utilitati noverca nomen adjungas? Mulieri quæ post liberos inducitur, matrimonii non contingit tota reverentia. Quanto alios præstat affectus, diligere vitæ lucisque auctorem? Liberi ac parentis non alius mihi videtur affectus, quam quo rerum natura, quo mundus ipse constrictus est. Quisquamne mortalium confodiet illud sacrum venerandumque corpus quod potest ex ignibus rapi? pro quo bene consumuntur oculi? non invenio, iudices, quemadmodum possit esse contra liberos salva reverentia. Non est difficile ut maritum uxor occidat, si non est difficilius ut filius patrem. Non est, iudices, quod putetis inter mulierem & virum de scelere queri: neque est quod se noverca sexus occasione tueatur. Major est cæcitatibus infirmitas. Sunt & foeminis ad scelera vires, cum habent causas virorum. Quinimmo si interrogas, facilius hæc pectora metus, odium, ira corrumpunt: & quoniam non habent roboris tantum, unde vitia mentium vincant, plerumque facinus infirmitate fecerunt. sane tamen illis sceleribus sufficere non possint, quæ discursum, quæ exigunt laborem: quod vero tam muliebri possis invenire facinus, quam occidere hominem juxta te jacentem? aggredi senem, qui se tuis crediderit amplexibus? cujus somnos ipsa disponas? ipsa custodias? Omnis alius percussor deprehendi potest antequam feriat,

B. 2

uxor

[Liberi ac parentis.] Scribe, *Liberum* | ro de uno filio saepe significat. *Grano-*
ac parentis. nam ea vox etiam hoc nume- | *vina.*

uxor non sentitur nisi dum occidit. Non est, iudices incredibile ut occiderit mulier hominem, quem dicitur potuisse cæcus occidere. Facinus est, iudices, si cæcos habere non credimus nisi necessitatis innocentiam. Prima est infirmitas cæcitatibus, ut nolit. Fallitur quisquis hanc calamitatem non animorum putat esse, sed corporum. Totius hominis debilitas est oculos perdidisse. Et si diligenter actus intuearis humanos, ministeria luminum sumus. Cæcus non irascitur, non odit, non concupiscit. Et cum corpora nostra vigorem de luminibus accipiant, pereunt cum suis vitia caussis. En ad quod erumpant manus, quæ proxima quæque tamdiu quærunt? manus, quæ sua quoque ministeria non explicant? Audebit quicquam corpus illud quod ad singulos sibi videtur decidere motus? cui quicquid ante se est, donec exploretur, abruptum est? Facinus admittet, in quo nihil ipse facturus est? Facinus quod totum credat alii? Quid si cæcitas sit quam fecerint ignes? Nemo in incendio solos ex homine perdit oculos. Tunc facies sentit incendium, cum ambusti defecere gressus, cum opponi non possunt pro oculis manus, & ad lumina nostra flammam omnium membrorum vulneribus admittimus. Cæcum vel hoc faciet innocentem, quod licet viribus, licet sufficiat audacia, non habet persuasionem hominis, qui possit imponere. Nefas est, iudices, hunc juvenem reliquarum debilitatum ratione defendi. Quam incredibile est ut occiderit patrem, qui pati non potuit ut perderet? Rogo quid opus est gladio, quid veneno parricidæ? quantum fuit potius servare matrem? Rapiatur ex parentibus illa infirmior, illa peritura. Parricidium sic facere potuisti ut optimus filius videreris. Quantum deinde putatis impatientissimis affectibus accessisse post cæcitatem? charior est pater cum in locum successit oculorum; & tunc est infinita pietas, cum in illa debeas amare quod feceris. Quid dicitis iudices? Transferet in facinus hunc cæcitatibus suæ juvenis favorem, ad quem quotidie laudatura civitas coit, cui

cui affident omnes liberi, omnes parentes? faciet se pietatis pariter & sceleris exemplum? Facilius est ut occidas patrem à quo sis ipse servatus. Nullius unquam, iudices, parricidii magis debuistis excutere causas. Cupiditas, inquit, juvenem egit in facinus. Hoc si credibile, si verum est, debet videri, mulier hæres maritum, an patrem cæcus exhæredatus occiderit. Habeant sane, iudices, hanc nefariæ cupiditatis festinationem, quos vitiorum ardor, quos quotidie luxuria præcipitat. Quo cæco hæreditatem vel innocentem? Oculi sunt oculi per quos paupertatem ferre non possumus: oculi tota nostra luxuria. Hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant, mirantur, adamant, concupiscunt. Facilius impleas animi satietatem. Quò per fidem divitias juveni, apud quem omnium rerum diversitas periit? Circundes licet hanc debilitatem fulgore, divitiis: cæco tamen tunc magis cuncta defunt, cum contigerunt; nec invenias debilitatem cui magis cum paupertate conveniat. Homo in honorem parentum excæcatus, patrimonio sub patre melius utetur. Et quod per fidem parricidii genus juvenis elegit? Venenum, inquit, paravit. Cur per fidem, si sufficit, ferro facinus aggreditur, cui adhibere conscium, cui præstare debeat ministrum, cum majus habere possit, in gladio parricida secretum? An postea juveni succurrit quid possent facere manus, & se circa venenum deprehensa debilitas collegit in vires? Nemo, iudices, nemo nescit quemadmodum possit occidere. Intellexit, iudices, noverca quam incredibile esset ut videretur cæcus parasse venenum. Igitur adjecit tentatam se ut illud ipsa porrigeret. Date per fidem, iudices, operam, invenite verba: secreto privignus & Noverca de parricidio loquuntur. Ita se non putat uterque tentari? Quid cogitatis, quid dicitis iudices? Nullumne in tota domo quod corrumperet aliud parricida pectus invenit? Difficilius hoc credas novercæ, si te à nullo alio putes impetraturum. Non ergo juvenis credit hoc omnes loqui cum patre? om-

nium blanditiarum primum esse sermonem? Novercam timeas negantem. Non habet fidem ei credere parricidium, quem scias proditurum nisi impetraveris. Per fidem, iudices, diligenter attendite criminis diversitatem. Tentatam se in parricidii conscientia mulier affirmat. Quis vero dubitet, nunquam hoc privignum fuisse facturum, si habere conscium potuisset alium? Atqui venenum jam paravit, emit. Et cum hoc ipse facere non potuerit cæcus, quis est iste, cui parricidii tantum instrumenta creduntur? Cur non idem porrigit seni? vel si non potest decipi maritus nisi manibus uxoris, cur ante parricidium struitur, quam sciat an noverca promittat? Nam quod vult videri promissam sibi partem bonorum, non est argumentum, nisi & ipsum probetur. Mulier quæ sollicitatur ad facinus, quemadmodum sibi consulit, ne illam parricida decipiat? Et probationes prospicere debuit, seu factura quod rogabatur, seu proditura. Adde quod neque odit novercam cæcus, cui parricidium credit: neque hæreditate corrumpitur, cujus contentus est parte dimidia. Nemo, iudices, parricidium faciet, quo alius utatur. Exigo igitur ut istud parricidium cæci, tu socia, tu conscia manifestius probes. Quid opus est, ut jam venenum juvenis habeat? potius sermonibus vestris interpone testes, fac coram servis loquatur, fac intersint amici, fac audiat pater. Facillimum est cæci decipere secretum. Utere mulier, homine qui se commisit oculis uis. Utere verbis, quæ regis: manibus, quæ moves. Volo venenum ipse proferat, ipse porrigat: volo te rursus in facinus hortetur, volo plura promittat. Parricidium cæci deprehendi potest, dum tibi fatetur. Sed, inquit, inventus est tenens venenum. Exiguum argumentum noverca, de magna facilitate fecisti. Non accusas cæcum, sed ostendis. Homo expositus ad omnem occasionem, ad omne ludibrium, quem tactus, quem proxima quæque decipiunt, quid refert quid in sinu habeat? ille quem deprehendere possis, qualem relinquis? A quo modo noverca
digressa

digressa est, cuius ordinavit vestes, tetigit sinus, membra composuit, venenum potest habere sic ut nesciat: potest sic, ut aliud putet. Si mehercule volueris, tenebit palam: si iusseris, accipiet coram servulis, coram amicis: & si venenum non dices, hauriet, bibet. Nullo magis, iudices, argumento potest innocentia cæcitatatis intelligi, quam quod videtur juvenis deprehensus. Si parricida est, & exquiritur, hanc saltem sibi præstabit dissimulationem, ne teneat venenum. Neminem, iudices, credo mirari, quod juvenis interrogatus cui parasset, verba non habuit. Non fuit illud patris indignatio, non fuit dolor, venenum juvenis expavit. Auferunt nobis vocem, quæ fieri posse non credimus, & silentium est admiratio subita miserorum. Nescit tacere deprehensorum scelerum trepidatio: & statim respondet illa cum suo sibi scelere parata defensio. Tacere facilius est deceptis, quam deprehensis. Quid per fidem facere vultis juvenem quem de parricidio consulit pater ille servatus? Miror hercule non dixisse, *Volui, sum veneficus, sum parricida.* & invidiam putarem si confessus esset. Bene quidem quod nescit juvenis quemadmodum parricidium neget, neque habet illa deprehensorum multa verba. Venenum quod tenet cæcus, ipsius est, si illud excuset. Sed inquit, exheredatus est à patre. Poteram, iudices, secretum hoc senis profundumque vocare consilium, contra juvenem tamen esse non debet, etiam ut de parricidio crederit novercæ. Notum hoc, iudices, ac vulgare facinus est, quod plerumque contra liberos amantur uxores, & sequentium matrimoniorum non aliunde quam de damno pietatis affectus est. Genus infirmissimæ servitutis est senex maritus, & uxoriæ charitatis ardorem flagrantius frigidis concipimus affectibus. Quid quod necesse est impatientius amet maritus uxorem, qui sibi videtur filium jam perdidisse? Facillimum est de cæco parricidium credere, cum hucusque erraveris, ut inquirereres. Volo scire, iudices, quid fecerit homo senex, qui parricidam filium sciat.

Non culeum parat, non illud porrigit venenum, non saltem abdicatione dimittit: testamentum tantummodo mutat, & parricida sola paupertate punitur. Rogo, quis præcipitat? urget? adeone non potest fieri idem postero die? gravius hoc faciet pater, si non præstiterit uxori. Quid quod hoc ipsum tam placide, tam quiete facit, quasi captet imponere? Quid dicitis miserorum parentum affectus? Exhæredaturus filium pater, non advocat propinquos, non contrahit amicos, nullis lacrymis tabulæ, nulla vociferatione complentur? Nescis senex, quanta tibi opus sit ratione tabularum: exhæredas miserabilem parricidam. Non est, iudices, quod putetis ideo nullum adjectum ad exhæredationem juvenis elogium, quia de scelere constaret. Nemo unquam ideo non objecit filio parricidium, quia crederetur. Per fidem, iudices, duorum inter quos de scelere quæritur, æstimemus mutato testamento proximam noctem. Juvenis, seu innocens, seu parricida est, adhuc in suo silentio stupet: nec facile dixerim, unde major trepidatio, si alienum tenuit, an suum venenum. Noverca rem inter manus habet anxiam, trepidam. Nihil est difficilius quàm differre gaudium, quod scias te non mereri: & filio se esse prælatam, non est longa persuasio. Expectat nunc ut juvenis agat causam postero die, ut credulum senem propinqui, ut civitas universa castiget, & se noverca sensit unius tantum noctis heredem. Non creditur testamento hominis, qui eadem nocte qua filium exhæredavit, occiditur. Tractemus nunc, iudices, ipsius sceleris comparisonem. Cæcus ignorat ubi jaceat senex, an jam quiescat. Et quam difficile est ut credat illum, qui modo de parricidio suspicatus est, dormire patrem? Tu sentis quando senem vicerit lassitudo curarum. Cæco quis renuntiat quod diei noctisve secretum? Scis pariter an una quiescentium fores vallaverit cura fervorum. Tu facere potes occasionem, uxor & domina. Cæco fortassis ad aliud limen errandum est: tibi hoc solum restat, ut ferias. Cæcus necesse est

est

est quietem patris ipsa corporum electione confundat : tu jugulum , tu potes pertractare pectus , dum amplecteris. Nobis iterum casus redit , rursus incerta tentanda sunt : tibi restat ut statim membra componas , ut quiescas. Non sufficiunt facinus facturo solæ cogitationes , & vix tam multa pariter sciretis oculi. Per fidem , iudices , ab utro credibilius est occisum senem ? à noverca quæ prospexit ut alius posset esse suspectus : an à juvene , cujus invidia periturus erat , etiam ut illum alius occidat ? Intuemini per fidem , iudices , procedentem parricidam. Quos non ista vestigia frangant rumpantque somnos ? Vestigia plura semper errantium , quæ non valent suspensis prætentatisque gressibus librare corpus : & quia diu sunt incerta , nutantia necesse est gravius premant solum cui crediderint. Quanto ex hoc turbæ plus accipiat necesse est illa nocturni silentii quies , quod ambulantis cæci nec manus cessant , præmittuntur , explorant , & adesse se nunciant ? Illa per quæ complexus veniunt , non sunt in potestate cæci , quibus toto se fateatur strepitu. Quicquid occurrit , nequaquam potest evitare cæcitas nisi offensa. Ut ambulare , ut ingredi nocte possimus dies facit. Quam multa deinde supersunt postquam ad patrem perventum est ? Exploretur necesse est pariter jacentium prima diversitas : vultus , ora tractentur , detrahantur vel amenta corporibus , quæratur vulneri locus. Ita ex duobus neutrum excitat ? Gravior semper dexteræ tractatus errantis. Paulatim deinde admovendus est pectori mucro , & ne qua confundatur ignorantia nimium liber ictus , præcedat oportet gladium manus. Unde tantum virium Cæco , ut in uno statim ictu mors tota peragatur ? Incertum vulnus sit necesse est , cujus impetum non regitis oculi : nec possis custodire destinatum ferro locum , dum ad colligendum vulneris pondus , dextra redire permittitur. Utrum deinde juvenis post vulnus unum continuò fugit ? Et quemadmodum scit an facinus expleverit ? an potius expectat ut de parricidio cadaveri credat ?

Ecce iterum per eadem incerta redeundum est, omnia rursus periculose tentanda venienti. Fidem vestram, iudices, ut nobis profit argumentum criminis nostri, cæcus si nec venire nec reverti sine strepitu potest: neque sic occidere potuit, ut deciperet Novercam. Te, te hoc loco mulier interrogo, quæ tam gravis quies, ut te mors tam vicina non excitet? Parvulis noctium turbamur offensis. Excitant nos exigui plerumque motus, vox incerta, longinqua, & aliquando ipsum silentium. Illorum sane juxta te suprema non sentias, quos senectus languoresque dissolvunt? Hominis qui ferro occiditur, tumultuatur exitus, & similis est repugnanti. Quid quod necesse est, nulla mors inquietior sit, quam quæ statim tota est? Nam quod dormiens occisus est, non est, quod sic æstimetis, tanquam per illam quietem transierit in mortem. sit aliquid necesse est inter soporem mortemque medium, nec potest jungi tanta diversitas, cum sit somnus ipse pars vitæ. Non multum interest, quietem nostram ratio vitæ rumpat, an mortis. Hominem qui dormiens occiditur, ipsa mors excitat. Sane non habuerit supremam vocem, habet utique palpitationes, habet motus, & quicquid totus lectulus sciat. Et quando mulier seni tuo blandius implicita jacuisti? Siccine dormis, quæ modo turbasti totam domum, cujus privignus parricida, miser est maritus? Ecce vitalibus ruptis in amplexus tuos effunditur cruor, & fugiens per vulnus anima agit ante se anhelitus, agit crebra suspiria. En iterum largus ille sanguis circa tuos duratur artus, stringeris deficientium rigore membrorum: non moveris, non expavescis, sed dormis per tot diversitates? Non relinquitur quid aliud simulare possit mulier, cui necesse est juxta eum inveniri quem occidit. Non est, iudices, quod incredibile putetis, ut quis perferat dormientis simulationem: nihil est quod facilius humana caliditas possit imitari. Sic quidam cadaverum expressere pallorem, & contra verbera & experimenta telorum, mortium pertulere patientiam. Quanto facilius est simulare
rem

rem, cujus imitationi sufficit, cluisse lumina, laxasse membra, dedisse suspiriis modum, & anhelitus negligenter egisse? Inter dormientem simulantemque non est nisi conscientia. Nam quod ad tot vestigia, tot manus, tot proclamationes in eodem tenore duravit, nolite mirari: facilius excites dormientem. Et hæc est omnium natura rerum, ne quid diutius perferas, quam quod imitaris. Simulare somnum habet & hanc facilitatem, quod videtur similis excitato, qui deprehensus est. Quid hoc esse vis mulier, quod te non excitat res qua domus tota turbatur? Illam servilis negligentiae quietem, illos sine curis, sine affectibus somnos, illos qui non statim primo timore profiliunt, fragor noctis agitavit. Quantus deinde fremitus discurrentium tota domo? Prima sunt evigilantium præsidia clamores, nec potest quietam rem esse noctis auxilium. Minore strepitu commota es cum excitareris. Ecce cubiculi vestri fores trepidæ festinationis effringuntur impulsu: en lumen super lectulum ingerunt multæ manus, & ad prostratorum corporum similitudinem cubiculum gemitu, vociferatione completur. Tu jaces, & in cadaveris similitudinem usque resoluta es. Hoc tu quietem putas esse? Patientia est. Vestræ, judices, æstimandum relinquo prudentiæ, strepitum quem in cubiculo senis fuisse confessi sunt, qui illo potissimum concurrerunt, utrum putetis factum colluctatione morientis, an à peracta cæde referentis gladium mulieris fuisse discursum? An hoc quoque inter artes Novercæ, ut omnibus sceleris sui partibus sensim quieteque dispositis, ipsa ad excitandam familiam fecerit strepitum, cui hoc solum supererat, ut sic inveniretur? Fragor quo familia excitata est, si redeuntis cæci fuit, deprehensus juvenis esset antequam gladium referret. Ut sciatis, judices, neminem fuisse in domo, quem non fragor ille confuderit: Cæcus quoque inventus in limine est, sicut solet ultro citroque commeari. Juvenis si inter suum patrisque cubiculum facile discurrit, quid adhuc in limine facit? Evasit, effugit,

git, gladium jam reposuit. Et quanto facilius est Cæco simulare somnos, vultum quietis imitari? Quod per fidem majus subitæ confusionis argumentum est, quam quod cæcus exilivit, & stetit? Gravius necesse est expavescant, quibus de solitudine sua non renunciant oculi: & quorum conclusus animus non exit in visus, non habet unde timori suo par sit. Deprehensus est juvenis ubi illum destituerat impetus timoris. Potest negligere cæcitas in cubiculo suo ducem, in quo dies omnes cunctasque noctes agit iter, quod jam multis offensis, multis edidicit erroribus. Extra limen cæcitas est, inde error, inde tenebræ. Nihil est innocentius Cæco, qui nec in scelere deprensus est, nec in dissimulatione. Proclamat hoc loco juvenis. Ut primum, inquit, mi pater, fragor me domus, & velut tui confudere gemitus, iterum tanquam te rapturus exilivi. Tunc primum miser sensi facinus cæcitatæ: steti, donec mihi renunciareris occisus, & in illa discurrentium trepidatione tenui miser ocium timoris. O si numen aliquod paulisper accommodasset oculos, primus in cubiculum intrassem patris, invenissem fortassis adhuc aliqua verba morientis, loqui & interrogare potuissem. Tarda & trepida sunt officia servorum. Ego te deprehendissem Noverca vigilantem. Sed, inquit, gladius Cæci cruentatus inventus est. Non est, judices, cæcitatæ audacia, de parricidio referre gladium: & homo cujus paulo ante exquisiti sunt sinus, non referret in cubiculum suum ferrum, quod non tegere posset, non abscondere, & tamen cruentatum sciat. Quis hanc, judices, impudentiam ferat? Negat Cæco surripere potuisse gladium mulier, quæ se quiete defendit. Et quanto facilius est somnos decipere miserorum? Gravior est quies, quibus ex lassitudine calamitatum venit. Cæco vero facile est, etiam vigilianti surripere gladium. Quemadmodum autem paratur argumentum? Quædam facere non potest negligentia, & facilius est ut cæcitatem imitentur oculi gladium cruentatum reponentes. Has tantum causas
habet

habet qui occidit alieno. Sentio, iudices, jamdudum indignari miserrimum juvenem, quod argumentis, quod probatione defenditur. reddenda sunt maximo virorum patrocinia tam piæ cæcitatibus, & agenda reliqua pars causæ admiratione. Intueri mihi, iudices, videor expeditionis illius incredibilem novamque faciem. Vadit rapto patre juvenis per ardentibus crescentesque flammis. Dicturum me putatis, ut evadat, ut fugiat? Properat miser, ut revertatur. En membra contactu stringuntur ignium: Pater tamen toto cooperitur amplexu, & ardentibus tunc quoque pene luminibus, texerunt manus alterius oculos. Hoc me nunc putatis stupere, mirari, quod huic juvenis oneri per medios ignium globos & ruentia tecta suffecit? illud est cui vix habere possit mortalitas fidem. Visus est sibi fecisse rem facilem. Quanta dii deæque pietatis audacia est, ire rursus in flammis, illo ubi patrem pene perdideris? Jam non erat illud penetrabile, jam non erat domus, ubique tamen juveni videbatur ardere mater. Jam miser undique flagrantibus membris, cum discurrentem clusisset ignis, quod solum supererat virium genus matrem quærebat oculis. Non fuit illud primum ignium, perire lumina candentia, non protexerunt flagrantem sua membra faciem, & oculi quærentibus matrem manibus arserunt. Rursus infelix totum tactu perlustrat incendium, & unde maximus est collabentium culminum fragor, illo debilitas tanquam inventura revocatur. Solus omnium servatus est beneficio cæcitatibus. Protrahatur, iudices, si videtur, in medium reus: plurimum probationibus adjicere debent truces vultus, terribilis minaxque facies. Hic est, iudices, qui dicitur tota nocte discurrisse. Hic ille circumspectus, hic ille felix parricida. Recesserunt cuncta debilitatis officia, & hominis qui circum genua vestra ducendus est, non est qui dirigat gressus, non servuli supersunt, non penates. Respondete per fidem, respondete mortales, utrum hic patrem occidit, an perdidit? Quid agis infelicissime juvenis? Rogandum

gandum est, neque habes totas preces. perit ille vester ambitus, vestra miseratio: sed nefas est ut reatus iste sentiat debilitatis adversa. Nos agedum juvenis duc, immo nostris humeris, nostris manibus innitere: nos tibi preces, nos accomodamus oculos. Quid adversaris infelix? Quid repugnas? Scimus te non rogare pro vita, sed dura miser, dura. saltem vive dum vincas. decet te hic quoque virtutum tuarum cumulus, decet ut digneris moriturus absolvi.

DECLAMATIO III.

MILES MARIANUS.

ARGUMENTUM.

Bello Cimbrico Miles Marianus tribunum stuprum sibi inferre conantem, propinquum Marii occidit. Reus est cædis apud Imperatorem.

Pro Milite contra Tribunum.

SARTIS dedecoris atque flagitii castra ceperunt, cum hæc furenti tribuno mens subjecta est, ut in medio belli Cimbrici strepitu, ante signa (*tuis honos sit habitus sanctissimis auribus*) juberet prostare gladio cinctum, & vim turpissimam ac nefariam tentaret inferre (ne quid aliud dicam) fortiori. Habet æternam labes illa memoriam & in exemplum, in quod facillime vitia proficiunt, nova culpa pernotuit. Et licet impunita sit reo virtus, sua tamen in hoc ruentis in deteriora seculi cursu, affirmo, plures erunt qui tribunum imitentur, quam qui militem. Et si nihil minus convenire videtur partibus advocati, summe Imperator, quam reo capite periclitanti subsidium miserationis auferre: memor tamen pro quo, & apud quem loquar, audacter, atque ut spero, tuto profiteor, militem tuum quicquid afferat casus hodie, sub ipso fortunæ minantis ictu stare securum. Aut enim absolves tanquam innocentem, aut punies tanquam virum. Fas est vita periclitari, qui natum se meminit lege pereundi. Neque in militiam gravissimo asperrimoque bello ita venit, ut nesciret sibi mortem in pro-